

УДК 378.016:78:159

СПЕЦИФІКА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ІННОВАЦІЙНОМУ ВИМІРІ

Віктор Лабунець

доктор педагогічних наук, професор
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський Хмельницької області, Україна

Анотація. Стаття розкриває специфіку інструментально-виконавської підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до здійснення інноваційної діяльності. Визначені основні завдання сучасних освітніх інноваційних процесів. Розглянуто педагогічну інноваційну освіту як підсистему всередині освіти, її породжуюче ядро, яке об'єктивно передусє її становленню і стан якого визначає якість у цілому. Підкреслено, що педагогічна інноваційна освіта реалізується як професійно-особистісне становлення вчителя в процедурах оволодіння системним загальнокультурним знанням і способами його практичного застосування.

Окреслено сутність та методичні орієнтири підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності в умовах загальноосвітньої школи, які базуються на засадах інтеграції в європейський і освітній простори, що є методологічною основою розроблення сучасної освітньої стратегії і тактики розвитку освіти в Україні.

Ключові слова: інструментально-виконавської підготовка; майбутні вчителі музики; інноваційна діяльність; професійно-особистісне становлення вчителя.

СПЕЦИФИКА ИНСТРУМЕНТАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В ИННОВАЦИОННОМ ИЗМЕРЕНИИ

Виктор Лабунец

доктор педагогических наук, профессор,
Каменец-Подольский национальный университет
имени Ивана Огиенко
г. Каменец-Подольский Хмельницкой области, Украина

Аннотация. Статья раскрывает специфику инструментально-исполнительской подготовки студентов факультетов искусств педагогических университетов к осуществлению инновационной деятельности. Определены основные задачи современных образовательных инновационных процессов. Рассмотрено педагогическую инновацию как подсистему внутри образования, а также порождающее ядро, которое объективно предшествует его становлению и состояние которого определяет качество в целом. Подчеркнуто, что педагогическая инновационное образование реализуется как профессионально-личностное становление учителя в

процедурах оволодіння системними общекультурними знанням и способами его практического применения.

Определены сущность и методические ориентиры подготовки будущих учителей музыки к продуктивной деятельности в условиях общеобразовательной школы, основанные на принципах интеграции в европейское и образовательный пространства, что является методологической основой разработки современной образовательной стратегии и тактики развития образования в Украине.

Ключевые слова: інструментально-исполнительская подготовка; будущие учителя музыки; инновационная деятельность; профессионально-личностное становление учителя.

SPECIFIC OF INSTRUMENTAL AND MASTERYING TRAINING OF PROSPECTIVE MUSIC TEACHERS IN THE INNOVATIVE DIMENSION

Victor Labunets

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University
Kamianets-Podilsky, Khmelnytsky Region, Ukraine

Abstract. The article reveals the specific instrumental performing arts training of pedagogical universities students to implement innovative activities. It is outlined that modernization of Ukrainian higher education on the innovative basis is a prerequisite for its integration into the European educational space and that is the methodological basis for the development of modern educational strategies and tactics of the educational sphere.

The main tasks of modern educational innovative processes: the transition to a dynamic step training system of artistic profile, which will allow opportunities to meet individual in obtaining certain educational and qualification levels for the desired direction in accordance with its capabilities and ensure mobility in the labor market are determined. Innovative pedagogical education as a subsystem within education, generating its core objective which preceded its establishment and which state determines the overall quality are considered.

It is found out that the willingness of future teachers for innovative activities is provided by the complete connections of its professional development with general cultural one and it manifests in becoming him as a professional. It is emphasized that innovative pedagogical education is realized as the professional and personal development of teachers in mastering system of general cultural procedures and ways of its practical application. It is outlined the nature and methodological orientation of training future music teachers for productive activity in comprehensive schools based on the principles of integration into the European educational space and that is the methodological basis for the development of modern educational strategies and tactics of education in Ukraine.

Key words: instrumental performance training; prospective teachers of music; innovation; professional and personal development of teachers.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Модернізація української вищої освіти на інноваційних засадах є передумовою її інтеграції в європейський і освітній простори, що є методологічною

основою розроблення сучасної освітньої стратегії і тактики розвитку освітянської сфери.

Основними завданнями сучасних освітніх інноваційних процесів є: перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців мистецького профілю, що дасть змогу задовольнити можливості особистості в здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівнів за бажаним напрямом відповідно до її здібностей і забезпечити мобільність на ринку праці; формування мережі ВНЗ, яка за формами, програмами, термінами навчання й джерелами фінансування задовольнила б потреби кожної людини та держави загалом; підвищення освітнього й культурного рівнів суспільства, створення умов для навчання впродовж усього життя; запровадження в системі вищої освіти України передового досвіду розвинутих країн світу та її інтеграцію в міжнародне наукове освітнє співтовариство; пошук рівноваги між масовою фундаментальною та елітарною освітою, з одного боку, та вузькою спеціалізацією й професійною досконалістю з іншого; розробка інтегративно-диференційованої моделі мікромоніторингу навчальних закладів, що потребує адекватного теоретичного осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Готовність майбутнього вчителя до інноваційної діяльності забезпечується повноцінним зв'язком його фахового розвитку із загальнокультурним і проявляється в становленні його як професіонала. Дослідження діалектичної взаємодії загальнокультурного і фахового у професійній підготовці вчителя дозволить уможливити визначення функціональних позицій інноваційної підготовки майбутнього вчителя в системі його професійної освіти, історичну логіку інституціоналізації досліджуваного феномена у вищих навчальних закладах. Виявлення реального стану інноваційних освітянських процесів у підготовці майбутнього вчителя дозволить визначити основні напрямки її ефективної трансформації в навчальному процесі.

Проблема готовності до виконання інноваційної діяльності дістала широке висвітлення в психолого-педагогічній літературі. Зокрема, готовність як психологічний феномен досліджували А. Гандюшкін, М. Дяченко, Л. Кандибович, М. Левітов, В. Моляко та ін. Дослідженню готовності до різних видів педагогічної діяльності приділено увагу в працях А. Деркача, Г. Костюка, В. Сластьоніна, В. Щербини та ін. Окремі

аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення в багатьох працях, присвячених питанням професійної підготовки майбутнього вчителя музики (О. Абдулліна, Л. Арчажникова, О. Глузман, І. Зязюн, А. Козир, В. Орлов, Г. Падалка, І. Парфентьева, О. Рудницька, В. Шульгіна та ін.). Особливості розгляду цієї проблеми були розглянуті в дослідженнях із теорії та методики музичного навчання (П. Андрейко, Л. Василенко, І. Глазунова, О. Єременко, К. Завалко, Л. Ліхницька, О. Реброва, І. Топчієва, В. Федоришин та ін.). Низка досліджень із теорії та методики підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної освітньої діяльності присвячена ефективному використанню інформаційних мультимедійних технологій (А. Бондаренко, О. Бордюк, Ю. Дворник, Л. Заря, Н. Новікова та ін.).

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження проблеми інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики на інноваційних засадах методологічного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вищим педагогічним навчальним закладам належить ключова роль у становленні освітньої системи, бо саме тут задаються методологічні та змістовно-структурні параметри навчальних закладів усіх типів, формується педагогічне мислення і професіоналізм сучасного вчителя. Тому структура й зміст вищої педагогічної освіти є продукуючою моделлю вітчизняної освіти. Педагогічну інноваційну освіту доцільно розглядати як підсистему всередині освіти, її породжуюче ядро, яке об'єктивно передуює її становленню і стан якого визначає якість загалом. Педагогічна інноваційна освіта реалізується як професійно-особистісне становлення вчителя в процедурах оволодіння системним загальнокультурним знанням і способами його практичного застосування [3, с. 11].

Доцільно зазначити, що провідними методами досліджень інноваційних процесів є:

- вивчення наукових і науково-педагогічних джерел, які містять інформацію щодо інноваційних процесів, тобто методи, спрямовані на створення теоретичних узагальнень, встановлення і формування закономірностей, а саме: аналіз, синтез, індукція і дедукція, логічні методи – метод схожості, відмінності, метод супровідних змін тощо;
- методи емпіричного та математичного дослідження, які безпосередньо спрямовані на об'єкт, що вивчається (спостереження,

анкетування, співбесіда, вивчення продуктів діяльності та досвіду, експеримент і дослідна перевірка, статистична обробка досліджуваного матеріалу, методи оцінювання тощо);

- структурно-функціональний метод, який передбачає розчленування феномена на складові;

- порівняльний метод, що зумовлює можливість зробити висновки щодо ефективності діяльності освітніх систем і тенденцій їхнього розвитку;

- конструктивно-генетичний метод, що пропонує аналіз змін у досліджуваному процесі як загалом, так і в окремих його складових у просторі та часі;

- часткові методи дослідження: аксіоматичний, модернізаційний, парадигмальний, які здатні адекватно підійти до пізнання педагогічних феноменів [5, с. 182].

Так, у процесі виявлення реального стану інноваційної освітньої підготовки майбутнього вчителя музики визначені основні напрямки її ефективної трансформації в навчальному процесі з теорії та методики музичного навчання. У дослідженні А. Бондаренко було проаналізовано наукову проблему формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики в контексті інноваційної педагогічної стратегії, мультимедійних технологій та інших синонімічних понять в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищому педагогічному навчальному закладі. Ученою встановлено, що пізнавальна самостійність учителя музики є послідовним, динамічним процесом, який вбирає організаційно-процесуальну та особистісну структуру, що є взаємопов'язаними та взаємообумовленими. У результаті дослідження вченою було розкрито значення засобів мультимедіа в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики, а також окреслено підходи до певного ракурсу музичного навчання (систематичний, технологічний, діяльнісно-творчий). А. Бондаренко зазначає, що сучасні вимоги до вчителя музики в загальноосвітній школі передбачають досягнення студентами фахової компетентності за умов набуття під час навчальної діяльності у ВНЗ музично-педагогічних, а також умінь ефективного практичного застосування можливостей мультимедійних технологій. У ході фахового навчання майбутніх учителів музики особливо важливою

складовою певної системи постає їхня пізнавально-самостійна діяльність із використанням мультимедійних засобів навчання [1, с. 218].

Методичні засади застосування інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці вчителя мистецьких дисциплін розглянуті в дослідженні О. Бордюка. На основі аналізу праць дослідників ученим визначено, що при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі з'являються нові можливості, які дають змогу:

- інтенсифікувати процес навчання та підвищити його ефективність завдяки можливості обробки великого обсягу навчальної інформації;
- розвивати пізнавальну активність, творчий підхід, цілеспрямованість, самостійність, підвищувати мотивацію до вивчення мистецьких дисциплін;
- встановлювати зворотній зв'язок, необхідний для управління навчальним процесом, систематично контролювати знання й уміння та підвищувати якість перевірки знань;
- удосконалювати форми і методи організації самостійної роботи студентів;
- індивідуалізувати процес навчання зі збереженням його цілісності;
- формувати у студентів рефлексію власної діяльності [2, с. 79].

У монографічному дослідженні В. Федоришина розглянута інноваційна методика акмеологічного розвитку майбутнього вчителя музики в творчому навчальному колективі. Автор розглядає акмеологію художньо-творчої діяльності у співвідношенні з її сутнісними загальними характеристиками, а саме: через вплив особистісних характеристик суб'єкта цієї діяльності (включаючи здібності, духовні потреби творчої особистості, мотивацію, сприйняття художніх творів, творчі процеси тощо), на мистецький результат і творчі досягнення. Учений підкреслює, що визначення шляхів акмеологічного розвитку особистості в художньо-творчій діяльності в теоретичному та практичному плані є особливо важливим у сфері музично-виконавської діяльності.

В. Федоришин підкреслює, що в умовах сьогодення важливо щоб учитель як суб'єкт педагогічної дії мав бути впевненим у вирішенні завдань професійного навчання, у правильності прийняття власних рішень. Він стверджує, що вибір оптимальних засобів впливу на формування особистості, відстоювання точки зору щодо утвердження власної «Я»

позиції спрямовує майбутнього вчителя на досягнення найвищого ступеня розвитку, а саме акмеологічного самовдосконалення.

Дослідження проведені вченим доводять, що процес акмеологічного розвитку особистості доцільно спрямовувати не лише на знаннєву зорієнтованість фахової підготовки майбутніх учителів музики, а головне – на формування їх особистісно-ціннісних позицій з проекцією на постійний подальший акмеологічний розвиток протягом життя. Автором визначено значення акмеологічного супроводу як близького до понять співучасть, спільне пересування, тьюторство [7, с. 344].

Отже, теоретико-методичні орієнтири підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності в умовах загальноосвітньої школи базуються на основоположних вітчизняних методиках музичного виховання школярів з урахуванням актуальних світових досягнень у цій сфері. Вирішення завдань підготовки майбутніх учителів музики у вищій школі мистецького профілю полягає в оновленні змісту методико-фахового навчання студентів з широким застосуванням модульно-рейтингової й моніторингової систем, що дозволить оперативно відстежувати зміни в отриманих результатах. Важливими інноваційними напрямками є опора на вітагенний контекст навчання, застосування гедоністичної освітньої парадигми, технології евристичної підготовки майбутніх учителів музики, акмеологічного розвитку студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів.

Інноваційні процеси, а саме: комп'ютеризація, прогресуюча індустрія інформатики, система Internet, стають каталізаторами зростаючої динаміки розвитку сучасного суспільства. «Музична культура – є часткою цієї глобальної системи інформаційного процесу. Пріоритетними стають синтетичні, технологічні види мистецтв – телебачення, сфера комп'ютерного культурного обміну, кінематограф, а також масові жанри культури» [2, с. 77].

Аналізуючи дисертаційні дослідження з методики підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної освітньої діяльності присвячені ефективному використанню інформаційних технологій (А. Бондаренко, О. Бордюк, Ю. Дворник, Л. Заря, Н. Новікова та ін.), доцільно зазначити, що на сучасному етапі медіа ресурси набувають все більшого поширення і сутнісного значення у сфері мистецької освіти.

Сфера зовнішніх впливів на готовність вчителя до інноваційної діяльності – це мережа інституцій підготовки педагогічного персоналу, проведення наукових досліджень, створення технологій, методик, а також програм, планів, посібників і підручників, що покликані забезпечити подальший розвиток фахівця. Разом із тим, ефективність та якість готовності до інноваційної діяльності майбутнього вчителя музики зумовлено рівнем художньо-педагогічної культури викладача навчального закладу, з яким він вступає в спілкування, тієї ролі, яку він відводить творам мистецтва в навчально-виховному процесі, особливостям художньо-естетичного спілкування. Отже, готовність студентів до ефективного здійснення інноваційної мистецької діяльності забезпечується методичною спрямованістю на розвиток їхніх професійних якостей та оптимальністю художньо-естетичного спілкування-взаємодії, що є діалогом між трьома суб'єктами: викладачем, студентом та творами мистецтва.

Доцільно зазначити, що становленню та розвитку інноваційної педагогічної теорії сприяє інтенсивна дослідна діяльність учених різних країн світу. Зокрема, американськими та англійськими вченими (Х. Барнет, Дж. Бассет, Д. Гамільтон, Н. Гросс, Н. Дікінсон, Р. Карлсон, М. Майлз, А. Хаберман, Р. Хевлок, Д. Чен, Р. Едем та ін.) проаналізовані питання:

- управління інноваційними процесами;
- організації змін в освіті, теорії і реальності інноваційних процесів;
- значення директора школи як інноватора;

- умови необхідні для «життєдіяльності» інновацій, планування інновацій за допомогою розповсюдження та використання знань, способів рекламування інновацій. Науковцями вивчаються фактори та джерела інноваційних процесів, а також різного роду перешкоди на шляху їхнього освоєння та розповсюдження, нова роль учителя в так званих інноваційних школах – учитель як дослідник. Інновація розглядається і як основа культурних змін у суспільстві; ставляться і методологічні проблеми, зокрема, в оцінюванні інновацій; аналізуються специфічні проблеми уведення, освоєння та застосування нововведень у різних ділянках (середньої, вищої) системи освіти; визначається роль і співвідношення традицій та інновацій в освіті; розглядається методика дослідження інноваційних процесів, моделі аналізу інноваційних процесів [4].

Потреба педагогічних інновацій має загальнонауковий характер. Розвиток інноваційних педагогічних програм під контролем ООН та ЮНЕСКО свідчить про великий інтерес до нових технологій освітан із різних країн. Так, Азіатська Програма з нововведень має завдання впроваджувати інновації в педагогіку в країнах південно-східної Азії, Африки та Південної Америки.

Розгляд проблеми сучасної педагогічної інноватики часто зустрічається в працях педагогів Польщі, Угорщини, Чехії та інших країн. Зокрема, у Польщі педагогічну інноватику ввів Збігнев Петрасінський [8, с. 118]. Однак предмет педагогічної інноватики до сьогодні ще чітко не визначений. Так, польський учений Роман Шульц вважає, що предметом педагогічної інноватики є сукупність явищ (дій), реалізуючих функцію розвитку системи освіти. Фактуру педагогічної інноватики складають будь-які форми планових змін, які перебувають у проектуванні та введенні інновацій [8, с. 119]. У роботах польського вченого Є. Ляски розглянуті питання теоретико-методологічного обґрунтування і ефективності педагогічних інновацій учителів. Учена проаналізувала процес формування інтелектуальних і організаційних інноваційних здібностей особистості вчителя та виявлені фактори, які детермінують його діяльність, у взаємозв'язку з досягненнями учнів у навчанні й вихованні [8, с. 123].

У монографії «Педагогічні інновації у Сполучених Штатах Америки» узагальнюються факти про нововведення у школах США за кожне десятиріччя кінця XX століття, тобто за той час, який увійшов в історію як період інновацій та змін в американській освіті (The Decade of Innovation Change in American Education). У монографії аналізуються конкретні зміни, які відбулися у США відносно шкільних програм, підготовки вчительського персоналу, фінансування шкіл тощо.

Потреба інноваційних дій у педагогіці має загальнонауковий характер. Наприкінці XX століття під керівництвом ЮНЕСКО було створено Осередок досліджень з інновацій в системі освіти, завданням якого було забезпечення та упровадження отриманих результатів шкільної практики, а також розвиток у цій сфері міжнародної взаємної праці. Його діяльність на сучасному етапі зосереджується на міжнародній координації з питань нововведень у систему освіти у сфері індивідуалізації програм і методів навчання, розвинення міждисциплінарних навчальних предметів, впливу

техніки та методи її використання в програмах навчання, а також опрацювання нових програм для шкіл. Під контролем ООН та ЮНЕСКО також було створено групу експертів, завданням яких є опрацювання теоретичних положень щодо нововведень у педагогіку [6].

Для поширення інноваційних педагогічних ідей у різних країнах світу створені інноваційні служби, видання, журнали, інформативні вісники. Зокрема, при ЮНЕСКО існує Азіатський центр педагогічних інновацій для розвитку освіти (Asian Center of Educational Innovation for Development), який узагальнює педагогічні новини з різних країн світу та інформує про них спільно з Міжнародним бюро з питань освіти широку педагогічну громадськість на сторінках спеціального видання. Воно завжди розпочинається словами: «Педагогічні інновації...», а далі йде назва тієї країни, де вони здійснювались, наприклад, «Педагогічні інновації в Індії». Міжнародне бюро з питань освіти бере участь у публікаціях іншого роду періодичного видання, присвяченого інноваційним процесам – журналу «Інформація та інновація в освіті» («Information et innovation en education»), який до 1985 року носив назву – «Інновація» («Innovation»).

Також, наприкінці ХХ століття в Мілані був створений Міжнародний інститут удосконалення керівних кадрів в системі освіти навчально-наукового характеру. Одним із головних його завдань було упровадження курсів удосконалення керівних кадрів в системі освіти та викладачів вищої наукової школи для підготовки до керівництва процесом нововведень. Цій проблемі були присвячені численні міжнародні симпозіуми та конференції, де йшлося про роль учителя у впровадженні змін та нових засобів впливу на учнів. Ця проблематика є темою міжнародних конференцій, організованих АТЕЕ (Association for Teacher Education in Europe) – Асоціацією вчительської освіти в Європі – у місті Невшатель у Швейцарії. У Польщі, в Інституті педагогічних досліджень існує спеціальна лабораторія, в якій досліджуються освітні інноваційні процеси, виходять книги, збірники наукових праць, організовуються міжнародні конференції, присвячені вивченню інноваційних процесів в освітянській сфері.

Висновки. З вищевикладеного випливає, що сутність та методичні орієнтири підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної діяльності в умовах загальноосвітньої школи на інноваційних засадах базуються на основі інтеграції в європейський і освітній простори, що є

методологічною основою розроблення сучасної освітньої стратегії і тактики розвитку освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А.В. Шляхи моделювання професійної діяльності майбутнього вчителя музики мультимедійними засобами навчання / А.В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Вип. 30 : Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) / редкол. : В.К. Буряк (гол.ред.) та ін. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – С. 216 – 222.
2. Бордюк О.М. Використання комп'ютерних технологій у сучасній мистецькій освіті / О.М. Бордюк // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Сер. 14: Теорія і методика мистецької освіти. – К. : НПУ, 2009. – Вип. 7 (12). – С. 75 – 79.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія / Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – С. 62 – 157.
5. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін. ; за ред. З.Н. Курлянд. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
6. Медведев А. М. Категория субъекта в образовании: педагогическая, философская и психологическая реконструкция / А. М. Медведев, И. В. Жуланова // Психология обучения. – 2011. – № 9. – С. 5 – 19.
7. Федоришин В.І. Творча самореалізація студентів інститутів мистецтв у процесі колективного музикування. /В.І. Федоришин // Технології педагогічної освіти: Педагогічні науки. – Випуск № 1.39. – Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2012. – С. 340 – 344.
8. Moreno R. A coherence effect in multimedia learning : The case for minimizing irrelevant sounds in the design of multimedia instructional messages / R. Moreno, R.E. Mayer // Journal of Educational Psychology. – 2000. - № 92 (1). – S. 117 – 125.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bondarenko, A.V. (2010). Shliakhy modeliuvannia profesiinoi diialnosti maibutnoho vchytelia muzyky multymediinymy zasobamy navchannia [Ways of Modeling a Professional Activity of Future Music Teacher by Multimedia Learning Tools]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly – Pedagogy of Higher and Secondary Schools*, 30, 216 – 222. Kryvyi Rih: KDPU [in Ukrainian].
2. Bordiuk, O.M. (2009). Vykorystannia kompiuternykh tekhnolohii u suchasni mystetskii osviti [The Use of Computer Technology in Morden Art Education]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. Drahomanova – Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University*, 7 (12), 75 – 79 [in Ukrainian].

3. Dychkivska, I.M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative Educational Technology]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
4. Kovalenko, Ye.I., Bielkina N.I. (2006). *Istoriia zarubizhnoi pedahohiky [History of Foreign Pedagogics]*. Kyiv: Tsentr navch. l-ry [in Ukrainian].
5. Kurliand, Z.N. (2007). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of Higher School]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
6. Medvedev, A.M. (2011). Kategoriya subekta v obrazovanii: pedagogicheskaya, filosofskaya i psikhologicheskaya rekonstruktsiya [Subject Category in Education: Pedagogical, Philosophical and Psychological Reconstruction]. *Psikhologiya obucheniya – Psychology of Studying*, 9, 5 – 19 [in Russian].
7. Fedoryshyn, V.I. (2012). Tvorchy samorealizatsiia studentiv instytutiv mystetstv u protsesi kolektyvnoho muzykuvannia [Creative Self-Realization of students of Art Institute in the Process of Collective Music-Making]. *Tekhnolohii pedahohichnoi osvity: Pedahohichni nauky – Technology of Teacher Education: Teaching Sciences*, 1.39, 340 – 344. Mykolaiv: MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho [in Ukrainian].
8. Moreno R. A coherence effect in multimedia learning : The case for minimizing irrelevant sounds in the design of multimedia instructional messages / R. Moreno, R.E. Mayer // *Journal of Educational Psychology*. – 2000. – № 92 (1). – S. 117 – 125.